

NHỮNG ĐIỂM MỚI TRONG CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP THÍ ĐIỂM HIỆN NAY

PGS.TS. DẶNG DANH ANH

Viện Nghiên cứu, Đào tạo và Tư vấn khoa học công nghệ

Trong nhiều năm qua, nhà trường phổ thông chú ý tập trung dạy kiến thức văn hoá. Kiến thức kĩ thuật nghề nghiệp, kĩ năng thực hành, kĩ năng sống và làm việc còn bị coi nhẹ. Nhà trường chưa chuẩn bị đầy đủ cho HS ý thức đi vào lao động nghề nghiệp. Trong các trường THPT, một trong các chỉ tiêu quan trọng hàng đầu để đánh giá nhà trường là tỉ lệ HS trúng tuyển vào các trường đại học. Vì vậy, HS hầu như chỉ có một con đường vào học đại học. Tình trạng này tạo nên một sức ép cực kì lớn trong các kì thi vào các trường đại học, cao đẳng. Chính vì thế, trong báo cáo về tình hình giáo dục của Chính phủ tại kì họp Quốc hội tháng 11/2004 đã chỉ rõ: *Công tác hướng nghiệp và phân luồng HS sau trung học cơ sở, trung học phổ thông còn yếu kém (1) và chưa được quan tâm đúng mức (2).*

Để khắc phục những nhược điểm trên của nhà trường phổ thông, thực hiện Nghị quyết Đại hội IX của Đảng: *«Coi trọng công tác hướng nghiệp và phân luồng HS sau trung học, chuẩn bị cho thanh thiếu niên đi vào lao động nghề nghiệp phù hợp với sự phát triển cơ cấu kinh tế trong cả nước và từng địa phương» (3)*, ngày 19/11/2002, Bộ trưởng Bộ GD-ĐT đã kí Quyết định số 47/QĐ-BGD&ĐT về việc ban hành chương trình khung của nhiều môn học trong đó có môn *Giáo dục hướng nghiệp từ lớp 9 đến lớp 12*. Chương trình khung này được xây dựng rất công phu, được thảo luận và điều chỉnh nhiều lần, nó là kết quả lao động trí tuệ kiên trì của một tập thể cán bộ khoa học, các nhà quản lí, các nhà giáo, các chuyên viên có trình độ, có kinh nghiệm thực tiễn và tâm huyết đã từng lăn lộn, gần bó với công tác hướng nghiệp trong nhiều năm qua. Dưới đây là một số nhận xét về chương trình.

1. Chương trình khung môn *Giáo dục hướng nghiệp từ lớp 9 - lớp 12* bảo đảm tính sự phạm, hệ thống, logic

Chương trình được soạn thảo trên những luận cứ khoa học vững chắc, bảo đảm tính sự phạm, tính hệ thống, logic rất chặt chẽ theo hướng: *đi từ cái chung đến cái riêng, từ khái quát đến cụ thể*; thêm vào đó ngôn ngữ trong chương trình trong sáng, rõ ràng, mạch lạc, làm cho người đọc dễ dàng hiểu được các vấn đề đã đưa vào chương trình. Ví dụ: Chương trình

khung (từ lớp 9 đến lớp 12) bắt đầu từ mạch nội dung có tính tổng quát các chủ đề của 4 lớp (tr 4) đến kế hoạch và nội dung dạy học văn ở dạng khái quát hoá các chủ đề (từ tr 5 đến tr 11); rồi mới đến phần chi tiết hoá nội dung bằng các chuẩn kiến thức kĩ năng và thái độ của môn học mà HS cần phải đạt được trong quá trình học tập. Cái hay của mạch nội dung là: qua nó, người ta thấy được tính liên thông về nội dung kiến thức từ lớp thấp đến lớp cao, tránh được tình trạng coi các kiến thức dạy thì không có, còn cói dù có rồi thì bị lặp lại. Nội dung chi tiết của các chuẩn kiến thức và kĩ năng của môn học mà HS cần đạt tới lại được mô tả ở những phần riêng chứ không lồng ghép ngay vào phần nội dung dạy học. Cách làm này là cách làm hiện đại của khoa học giáo dục: *đi từ cái chung đến cái riêng, từ khái quát đến cụ thể*. Cách làm đó giúp người đọc dễ dàng, nhanh chóng nắm bắt được những vấn đề cơ bản của chương trình.

2. So sánh chương trình cũ với chương trình mới

2.1. Về cấu trúc chương trình

Cấu trúc của chương trình bảo đảm tính hệ thống nhất cao ở cả 4 lớp. Điều này được thể hiện như sau: Nhìn vào chương trình của 4 lớp, ta thấy; lớp 9 có 9 bài với 4 tiết/tháng; lớp 10 có 9 bài với 3 tiết/tháng; lớp 11 và 12 có 7 bài với 3 tiết/tháng và ở 2 lớp này (lớp 11 và lớp 12) còn một bài tham quan vào tháng 4 - 5 với thời gian là 6 tiết. Như vậy chương trình được trải ra trong suốt 9 tháng học trong một năm. Qua chương trình, chúng tôi có thể khái quát theo cấu trúc 3 thành phần chính như sau:

- *Phần kiến thức chung, kiến thức cơ sở để làm nền cho việc chọn nghề của HS*: Đánh số bài bắt đầu từ tháng 9 - tháng khởi đầu năm học: - Lớp 9 có: Bài 1 (B1), B2, B3, B5, B6, B7 và B9; - Lớp 10 có: B1, B2, B4; - Lớp 11 có: B6; - Lớp 12 có: B1, B3, B4, B6, B7.

- *Phần liên quan đến nhóm nghề và nghề cụ thể*: - Lớp 9 có: B4; - Lớp 10 có: B3, B5, B6; - Lớp 11: B1, B2, B3, B4; - Lớp 12: Không có.

- *Phần giao lưu, thảo luận, tham quan*: - Lớp 9: B8; - Lớp 10: B7, B9; - Lớp 11: B5, B7 và B8; - Lớp 12: B2, B5 và B8.

Nhìn vào 3 phần trên, dễ dàng nhận thấy: ở lớp 9 HS được học nhiều kiến thức cơ sở (7 bài); ở lớp 10, 11 các em được học nhiều vào các nhóm nghề cụ thể

trong khi đó ở lớp 12 những kiến thức này (nhóm nghề, nghề) không được học nữa để dành thời gian cho việc tìm hiểu các hướng đào tạo và hướng phát triển kinh tế; phần giao lưu, thảo luận, tham quan cổ ở lớp 11 và 12 đều có 3 bài trong khi đó ở lớp 9 chỉ có một bài. Lưu ý rằng, ở mỗi bài đều đề ra các chuẩn kiến thức, kỹ năng và thái độ cần đạt đi.

Chương trình có cấu trúc 3 thành phần như trên là mới và về cơ bản là hợp lý.

2.2. Về nội dung của chương trình

Nội dung chương trình đảm bảo tính khoa học và tính hiện đại. Điều này được thể hiện như sau:

- Đa dạng về các loại thông tin: - Thông tin về phương hướng phát triển kinh tế xã hội; - Thông tin về các nhóm ngành, nhóm nghề và nghề cụ thể; - Thông tin về thị trường lao động; - Thông tin về thị trường đào tạo; - Thông tin về hứng thú, năng lực, hoàn cảnh gia đình HS, về cơ sở khoa học để giúp các em chọn nghề phù hợp.

Tất cả những thông tin trên giúp các em lựa chọn nghề đúng.

- Bảo đảm được tính liên thông và đồng bộ các kiến thức trong chương trình: Tính liên thông được thể hiện ở chỗ đi từ thấp đến cao theo kiểu cuốn chiếu, gối đầu nhau, liên lạc gắn bó với nhau, trong một chính thể thống nhất, đầu tiên là khái niệm về nghề, mà là nghề, nguyên tắc chọn nghề ở lớp 9; cuối cùng là tư vấn nghề ở lớp 12. Tư vấn nghề cũng có ở lớp 9, vì đây là lớp cuối cấp, các em sẽ học tiếp ở bậc cao hơn nếu đủ điều kiện, hoặc các em sẽ vào đời.

- Tính đồng bộ thể hiện ở chỗ vừa có các ngành nghề đại trà, phổ biến: các nghề ở địa phương (lớp 9), nông - lâm - ngư nghiệp (lớp 10), giao thông vận tải dịch vụ (lớp 11)... vừa có ngành nghề mũi nhọn, hiện đại như: năng lượng, dầu khí, bưu chính viễn thông, công nghệ thông tin (lớp 11)...

- Các kiến thức nghề trong chương trình không trùng lặp mà được nâng cao. Điều đó không chỉ biểu hiện ở những nghề mà chúng ta thường gặp (nông - lâm - ngư nghiệp, y tế, sư phạm, công nghiệp...) mà còn biểu hiện ở những nghề mới xuất hiện trong nền kinh tế thị trường, và nền kinh tế tri thức, đó là công nghệ thông tin, kinh doanh dịch vụ, v.v....

2.3. Về phương pháp

Hiện nay phần lớn giáo viên các môn ở trường phổ thông vẫn áp dụng phương pháp truyền thống, đó là: thầy giảng - trò nghe, thầy hỏi - trò đáp, không phát huy được tính chủ động và sáng tạo của HS.

Chương trình môn Giáo dục hướng nghiệp mới đã chỉ rõ quan điểm xây dựng chương trình là: coi HS là chủ thể và tổ chức các hoạt động cho HS (mục quan điểm, tr3): về phương pháp, thay đổi vai trò là người tổ chức, định hướng các hoạt động của HS; HS phải tự mình điều tra, thu nhập các thông

tin về nghề, về trường đào tạo, về sự phát triển kinh tế ở địa phương, về cơ sở sản xuất. Không những thế, thầy còn tổ chức cho HS giao lưu với cơ sở sản xuất, tổ chức tham quan, tổ chức các buổi hội thảo tranh luận ở lớp, ở nhóm, v.v... Như vậy, thầy là người thiết kế, còn trò là người thi công - đó là phương pháp mới.

3. Một số kiến nghị

Mặc dù có các chương trình trên đã được Bộ trưởng Bộ GD-ĐT ký quyết định ban hành chính thức, song do nhiều nguyên nhân khác nhau, hiện nay Bộ GD-ĐT đã thành lập Hội đồng thẩm định quốc gia chung và Hội đồng thẩm định quốc gia theo bộ môn để xem xét lại các chương trình đã được xây dựng năm 2002 và cho phép điều chỉnh, bổ sung. Vì vậy, tôi đề nghị:

- Nên viết đậm nét hơn về tầm quan trọng của công tác hướng nghiệp (điểm 1 tr 2), nhấn mạnh đến ý nghĩa chính trị, giáo dục, kinh tế và xã hội. Sở dĩ như vậy vì: cho đến bây giờ, không phải ai (kể cả cán bộ quản lý các cấp) đã hiểu được tầm quan trọng của HN.

- Do thời gian có hạn, chương trình hướng nghiệp hiện nay chỉ được bắt đầu từ lớp 9 mà lẽ ra nên bắt đầu từ lớp 7 như chương trình cũ. Cũng do thời gian hạn chế, nên trong chương trình mới, việc tìm hiểu nghề cụ thể rất ít (trừ nghề dạy học) mà chỉ tập trung vào tìm hiểu nhóm nghề trong các ngành.

- Qua việc phân tích cấu trúc chương trình ở trên, cho thấy: lớp 9 có tới 7 bài về phần kiến thức chung - kiến thức cơ sở, chỉ có một bài kiến thức về nghề (bài 4). Điều đó có thể không hợp lý, nên đề nghị vẫn giữ khung thời gian do Bộ quy định, nhưng trong 7 bài về kiến thức chung cần dành thời gian nói thêm về nghề và thời gian cho HS được giao lưu trao đổi.

Từ cuối năm 2002, Bộ GD-ĐT đã tổ chức viết sách Giáo dục hướng nghiệp. Hiện nay, sách Giáo dục hướng nghiệp (sách GV thi điểm) từ lớp 9 đến lớp 12 đã được viết và thẩm định xong. Đối với lớp 9, Bộ GD-ĐT đã tổ chức nhiều lớp tập huấn cho giáo viên cốt cán ở TP. Hồ Chí Minh và Hải Phòng vào tháng 4/2005 nhằm triển khai đại trà ở tất cả các trường THCS trong toàn quốc. Riêng đối với lớp 10, 11, 12, Bộ GD-ĐT cũng tổ chức tập huấn, nhưng chỉ dành riêng cho các giáo viên cốt cán của những trường THPT được chọn làm thí điểm áp dụng chương trình mới. Cụ thể: Hệ năm 2004 tập huấn cho giáo viên cốt cán lớp 10 và lớp 11 (vòng 1); hệ năm 2005 tập huấn cho giáo viên lớp 11 (vòng 2), lớp 12 (vòng 1). Bộ GD-ĐT dự định, nếu không có gì thay đổi thì bắt đầu từ năm 2008 chương trình giáo dục hướng nghiệp mới sẽ được triển khai trong tất cả các trường THPT của cả nước. Tuy nhiên còn nhiều vấn đề đang đặt ra ở phía trước:

(Xem tiếp trang 8)

Những điểm mới..

(Tiếp theo trang 4)

1) Bộ GD-ĐT đã có chủ trương và quyết tâm mạnh mẽ, vấn đề còn lại là quyết tâm thực hiện của các Sở GD-ĐT và các trường phổ thông để không rơi vào «chủ nghĩa hình thức», «đối phó»... như những năm qua.

2) Các giáo viên giảng dạy môn hướng nghiệp không được đào tạo về nghiệp vụ hướng nghiệp, hơn nữa số trường THCS, THPT rất lớn (12.013 trường) trong khi số giáo viên cốt cán được tập huấn rất ít và với thời gian ngắn. Vậy thì làm thế nào để có được đội ngũ giáo viên hướng nghiệp trước khi bước vào triển khai đại trà khắp cả nước?

3) Làm thế nào để có phim ảnh, tài liệu về nghề? làm thế nào để có thiết bị phục vụ cho giảng dạy hướng nghiệp trong khi kinh phí ở địa phương lại không có?

4) Hướng nghiệp là trách nhiệm của toàn xã hội, song cho đến nay các trường chuyên nghiệp và đại

học, các doanh nghiệp, các phương tiện thông tin đại chúng, các tổ chức công đoàn, thanh niên, phụ nữ, các hội KHKT và các tổ chức xã hội khác dường như vẫn đứng ngoài cuộc...

Tất cả những điều trình bày trên đòi hỏi phải có nghị quyết của Chính phủ về công tác hướng nghiệp trong điều kiện mới, như Nghị quyết 126CP ngày 19/3/1981, để công tác hướng nghiệp đạt kết quả mong muốn. □

---

(1) Dự thảo 5, Báo cáo về tình hình GD của Chính phủ (tr 5, tr 12).

(2) Báo cáo về tình hình GD của Chính phủ (Báo cáo chính thức - tr 10).

(3) Đảng Cộng sản Việt Nam. Văn kiện đại hội IX, tr 109. NXB Chính trị quốc gia. H 2001.

(4) Bộ GD-ĐT. Chương trình hướng nghiệp từ lớp 7 - lớp 12, năm 1992.

(5) Bộ GD-ĐT. Chương trình giáo dục hướng nghiệp thí điểm lớp 7 - lớp 12, năm 2002.